Verantwoord gebruik van vrijheid beperkende maatregelen

Als alles binnen de mogelijkheden is geprobeerd, maar er blijft sprake van een ernstig gevaar of risico voor cliënt of andere cliënten, mag er een vrijheid beperkende maatregel worden ingezet. De beslissing moet multidisciplinair genomen worden en de behandeld arts is verantwoordelijk voor het nemen van dit besluit.

Stappenplan voor de inzet van vrijheid beperkende maatregelen
Om een zorgvuldige afweging te maken bij de inzet van vrijheid beperkende maatregelen, worden onderstaande 5 stappen gevolgd. Ook wanneer cliënt hier uitdrukkelijk om gevraagd heeft, wordt eveneens het stappenplan doorlopen.

Stap 1 Constateren van gevaar of risico
Voordat er een maatregel wordt ingezet, zal B4B eerst kijken naar de situatie van cliënt. Wat is er precies met cliënt aan de hand en hoe ernstig is het gevaar of risico? Wat zijn bijvoorbeeld de voor- en nadelen van de vrijheid beperkende maatregel en is er voldoende reden om een vrijheid beperkende maatregel toe te passen? Wanneer er geen acceptabele reden kan worden gegeven, wordt er geen beperkende maatregel toegepast.

Stap 2 Voorbereiden van een besluit
Wanneer het duidelijk is dat er een maatregel moet worden toegepast, wordt er gekeken naar de minst ingrijpende maatregel die het best past bij de situatie van cliënt. Ook worden de negatieve gevolgen in kaart gebracht en of dit in verhouding staat met het gevaar en/of risico. Indien mogelijk wordt de minst ingrijpende maatregel toegepast.

Stap 3 Toestemming vragen aan de cliënt/vertegenwoordiger
Hoewel de arts eindverantwoordelijk is voor de inzet van de vrijheid beperkende maatregel, mag cliënt absoluut niet worden vergeten. Cliënt/vertegenwoordiger moet te allen tijde achter de vrijheid beperkende maatregel staan. Wanneer cliënt dit niet wil, gebeurt het ook niet. Er zal dan naar een andere oplossing moeten worden gezocht waar cliënt zich wel in kan vinden.

Stap 4 Toepassen van de gekozen interventie
De afspraken met cliënt worden vastgelegd. Hier gaat het om de duur van de maatregel, hoe en wanneer de maatregel moet worden toegepast. Tevens wordt er beschreven wanneer de toepassing van de maatregel wordt geëvalueerd. De afspraken zijn terug te vinden in de zorgmap van cliënt, zodat zorgverlener en cliënt altijd de afspraken kunnen teruglezen.

Stap 5 Evaluatie
Op het afgesproken tijdstip wordt de maatregel geëvalueerd met arts en cliënt. Hierin worden onder andere de volgende vragen gesteld:
- Is het gevaar/risico verdwenen?
- Wat zijn de effecten van de maatregel?
- Kan de maatregel worden opgeheven?
- Kan er een minder ingrijpende maatregel worden toegepast?
- Hoe heeft cliënt de toepassing van de maatregel ervaren?

Rapporteren
B4B vindt het zeer belangrijk dat de toegepaste vrijheid beperkende maatregel is vastgelegd in

de zorgmap, met daarbij uitleg over wat de maatregel inhoudt, hoe en wanneer deze wordt toegepast, hoe tot deze maatregel is gekomen en wat voor alternatieven er al geprobeerd zijn. Op deze manier is iedereen op de hoogte van het bestaan van de maatregel. B4B wil hiermee voorkomen dat de maatregel op een verkeerde manier wordt gebruikt of in zijn totaliteit niet wordt gebruikt, omdat men denkt dat het niet nodig is.

Tevens wordt van de zorgverleners verwacht dat zij de effecten van de maatregel rapporteren. Op deze manier kan er goed worden bijgehouden of de maatregel nog zijn effect heeft en of er niet naar een andere (wellicht minder ingrijpende) oplossing gekeken kan worden.

Evalueren
Na het in gang zetten van de maatregel is het belangrijk om met alle betrokkenen te spreken over het effect van de maatregel. Er wordt bij de evaluatie nagegaan of de beslissing goed is geweest en of de situatie nog hetzelfde is.
Bij een middel of maatregel ter overbrugging van een noodsituatie moet er zo snel mogelijk, in ieder geval binnen 7 dagen, geëvalueerd worden. Andere maatregelen worden minimaal elke 3 maanden geëvalueerd.
De evaluatie vindt plaats met de zorgverlener(s), cliënt en de coördinerend verpleegkundige van cliënt. De coördinerend verpleegkundige is verantwoordelijk voor de juiste toepassing van de maatregel en of middelen. Bij de evaluatie worden alle stappen van de besluitvorming nogmaals doorlopen. Er wordt gecontroleerd of de stappen door de zorgverleners goed zijn uitgevoerd en of de situatie is veranderd.

Stappenplan Zorg en Dwang

Het kan voorkomen dat cliënt het niet eens is met een vrijheid beperkende maatregel, maar dat dit toch de enige oplossing is om een dreigend gevaar/risico weg te nemen. In dit geval moet het wetsvoorstel Zorg en Dwang worden gevolgd. Het wetsvoorstel werkt met een getrapt beslissingsmodel. Uitgangspunt van het wetsvoorstel Zorg en Dwang is het principe: "nee, tenzij'. Dit betekent dat er in principe geen vrijheid beperkende maatregel mag worden toegepast, tenzij er ernstig nadeel ontstaat voor cliënt of zijn omgeving. Onvrijwillige zorg is de laatste optie.

B4B past het liefst geen onvrijwillige vrijheid beperkende maatregel toe. Mocht het zo zijn dat dit bij cliënt zich voordoet, zal er per situatie worden bekeken of B4B een rol kan blijven spelen in de situatie van cliënt.

Drie stadia van vrijwillige en onvrijwillige zorg
Het wetsvoorstel Zorg en dwang gaat uit van een getrapt model: als de zorgbehoefte verandert en onvrijwillige zorg nodig lijkt, moeten zorgorganisaties steeds meer deskundigheid inschakelen om te kijken of en hoe ze de zorg vrijwillig kunnen houden. Het wetsvoorstel gaat uit van drie verschillende stadia:

1. **Vrijwillige zorg:** Er is geen risico op ernstig nadeel. Er is een ondersteuningsplan waarin de cliënt de regie heeft en waarin de afspraken staan die samen met de cliënt gemaakt zijn.

2. **De zorgvraag verandert.** Het ondersteuningsplan voldoet niet meer aan de zorgbehoefte en/of er kan ernstig nadeel ontstaan voor de cliënt of zijn omgeving. Onvrijwillige zorg wordt voor maximaal 3 maanden opgenomen in het ondersteuningsplan.

3. **Onvrijwillige zorg.** Het ondersteuningsplan voldoet niet meer, onvrijwillige zorg is langer nodig dan drie maanden en wordt verlengd. Dit zal altijd in het Multidisciplinair Overleg worden besproken en vastgelegd.